

Fem kommuner, fem borgmestre og fem pointer

Fem kommuner har med støtte fra Plan09 kastet sig ud i eksperimenter med deres egen plankultur. De synes, de er vokset fra den gamle model og forsøger at udvikle sig i en ny retning.

Plan09 har interviewet de fem borgmestre fra de fem kommuner. Her kan du læse om de fem lokalpolitiske erfaringer og deres engagement.

Mere om Plan09: www.plan09.dk

Yderligere oplysninger: Plan09@blst.dk

5 pointer - samlet af Plan09

Interviews med de fire borgmestre og en rådmænd viser - trods projekternes forskellighed - tydelige fællestræk.

1. pointe

Kommunerne er lede og kede af de gamle slagsmål med Tordenskjolds soldater. Og af sur kritik. De vil gerne have ildsjæle og interesseorganisationer med ind i et mere forpligtende - og sjovere og anderledes - samarbejde. Og det skal være på et meget tidligere tidspunkt end før. Et tidspunkt, hvor fronterne endnu ikke ligger fast, og hvor modstandere kan mødes under mere uforpligtende forhold end ellers. Som Mogens Gade, borgmester i Jammerbugt Kommune, siger:

"Den gamle måde at gøre det på var nok for destruktiv og forudsigelig. Kommunen sender noget ud og får en masse destruktive svar. Det er jo aldrig dem, der råber hurra, der skriver ind, men kun de sure. Vi har vendt bøtten om."

Den gode pointe er, at kommunerne tillægger inddragelsen af borgerne stor vægt. "

Det giver mere ejerskab at blive involveret," siger borgmester Kaj Petersen fra Guldborgsund.

2. pointe

Større events og spektakulære begivenheder er kommet for at blive. Tre af de fem kommuner skabte iøjefaldende arrangementer for at fange borgernes opmærksomhed og servere komplekse planlægningsstrategier på en festligere og mere engagerende facon. Events som Guldborgsunds Galathea-ekspedition får stor pressedækning og skaber opmærksomhed på politiske processer og det politiske arbejde, og folk med noget på hjerte kan komme af med det. Events kan skabe kontakt til borgerne og sætte en folkelig interesse i gang, som man kan bygge videre på. Så kan kommunerne overveje, hvor langt ud ad den tangent, de vil gå.

3. pointe

De nye kommuner er så store, at politikernes rolle er forandret.

"Vi har fået meget større afstande i vores kommune," siger borgmester Bo Andersen fra Faaborg-Midtfyn og fortsætter: "Vi kender ikke hver en krog som før og har ikke de lokale "gidsler", som er valgt i hver sin landsby."

Derfor må borgerne inddrages som ambassadører og "medarbejdere" og fortælle, hvad de ved og mener. Hos politikerne er der opstået et behov for at legitimere deres arbejde gennem borgerinddragelse i højere grad end før, fordi de skal træffe beslutninger på et højere niveau og være mere strategisk tænkende og helhedsorienteret.

4. pointe

Borgerinddragelse er det store nummer i hele landet. Derfor er det så meget desto vigtigere, at politikerne siger klokkeklart, at de i sidste ende har ansvaret for og retten til at træffe beslutninger. Derfor skal rammerne for aktørernes indflydelse sættes tydeligt, så politikerne efter de brede processer, kan og tør træffe beslutninger. De skal træde et skridt tilbage og prioritere konkret mellem alt det fantastiske,

uundværlige og helt utroligt vigtige, der kommer på bordet fra entusiastiske borgere og interesseorganisationer.

5. pointe

Før kommunerne sætter alle deres processer og events i gang, må de finde ud af, hvad de egentlig vil med slutresultatet. Det behøver ikke være det samme alle steder. De fem projekter viser, hvor fuldstændigt forskelligt, sagen kan gribes an. For eksempel har Jammerbugt og Århus gjort det modsatte af hinanden. Jammerbugt begyndte hele processen med at diskutere de brede politiske principper og blive klogere på den nye storkommune, uden at sætte geografi på. I Århus satte man sig ned omkring et kort med en række helt konkrete interessekonflikter på dagsordenen og udformede konkrete bud på fysiske løsninger. Pointen er, at der ikke findes én facitliste at slå op i, men at kommunerne har frihed til at gøre, som de hver især foretrækker.

De fem interviews

Faaborg-Middelfyn - Borgmester Bo Andersen

Kort sagt: Byråd og embedsmænd analyserer den nye kommunes styrker og svagheder og laver i et lukket forum et forslag til en udviklingsstrategi. Et forslag som meget vel kan ændres, understreger borgmesteren. Det sendes ud til diskussion blandt borgerne på forskellige utraditionelle måder. Som noget nyt er der fra begyndelsen sat kroner og ører på en hel del af planens projekter.

- *Sat på spidsen: Har vi her en sovjetisk inspireret femårsplan?*

"Vi har sat beløb på tingene for at signalere, at det har økonomiske konsekvenser, hvis vi beslutter at gennemføre dem, men også for at undgå store vidtløftige projekter, der aldrig bliver til noget og derfor skaber dybe frustrationer hos de borgere, der har brugt masser af tid og kræfter på at engagere sig og være med. Man kan sagtens sidde og diskutere 10-15 pragtfulde projekter, men er de realistiske at gennemføre? På et stort borgermøde for et par dage siden sagde nogle mennesker til os: "Vi har masser af rapporter liggende fra den gamle kommune, men ender det her også i skuffen?" Vi vil gerne fra begyndelsen vise, hvad vi finder vigtigt, og nogle af disse ting bliver også gennemført i 2008. Folk skal kunne se, at det nytter at blande sig."

- *Føler kommunen sig ikke bundet af så detaljeret et budget?*

"Vi har ikke sat en pris på det hele, så der er plads til nye ideer, efterhånden som de kommer frem. Mere lukket er planen ikke. Det ville jo være en katastrofe, hvis vi sagde: "Nu sker der ikke mere de næste fem år!" Vi har sat et spørgsmålstegn ud for mange projekter – for eksempel et ungdomshus – fordi vi skal ind i en dybere politisk diskussion om kvalitet og åbningstider, men omvendt har vi sat et beløb på stranden ved Faaborg, fordi vi ved, at det er et kontroversielt emne. Så er det godt på forhånd at kunne sige, hvor meget det vil koste." I øvrigt er det også et vigtigt signal at sende de private eksterne investorer, som vi gerne vil have med. De skal se, hvad vi vil, og at der er enighed om det. For eksempel det nye vandrehjem: Hvor skal det ligge? Kontroversielle emner er afklaret med borgere og byråd, før de private kommer ind. Ellers får vi dem ikke til at investere i vores kommune."

- *Det virker som om byen Faaborg fylder det hele, men kommunen er jo stor?*

"Det er fordi Faaborg ikke har udnyttet sit potentiale. Der har været et meget dårligt politisk klima med ævl og bævl igennem nogle år. Det går godt med at få nye borgere i Ringe og deromkring, men ikke i Faaborg. Det vil jeg ikke acceptere. Faaborg er hamrende hyggelig og har så meget at byde på. Derfor var det også godt at få midler fra Realdania og Plan 09, så vi kunne tænke utraditionelt og invitere "de 5 kendte" – herunder Claus Meyer, fremtidsforskeren Anne Skare Nielsen og arkitekt Bjarne Hammer, partner i Schmidt, Hammer, Lassen – for at høre, hvad de ville gøre, hvis de havde magt som agt. Der kom provokerende og nye forslag på bordet. Vi har brug for indspark udefra. Indavl og mere af det samme er dybt skadeligt."

- *Kommer der noget nyt fra borgerne eller bliver de kun spurgt, fordi det skal man?*

"Der kommer absolut noget nyt. For eksempel har vi fået 630 gode og relevante henvendelser om trafik og sikkerhed, og så mange tanker har de ikke tænkt på Teknisk Forvaltning. Hvis folk ude i landsbyerne ikke bliver hørt, går det jo galt. Man mister modet, og vi får ikke noget at vide, selvom der ikke er nogen, der kender mere til lokale forhold end dem. Uden deres engagement og nytænkning svinder landsbyerne hen. Vi har ansat en landdistriktskoordinator, der ikke laver andet end at samarbejde med de 22 landsbyråd ude i byerne. Han tager til aftenmøder og hører, hvad de diskuterer og undersøger om vi kan hjælpe, og hvad vi skal gøre. Vi har fået meget større afstande i vores kommune. Vi kender ikke hver en krog som før og har ikke de lokale "gidsler", som er valgt i hver sin landsby. Det er egentlig godt. Så sidder man ikke og plejer hver sit. Men derfor er det vigtigt at sige til alle dem, der plejede at kende deres egen politiker, at det nye

ikke er centralisme. At man endelig skal blande sig. De 22 landsbyråd har allerede sat sig ned for at komme med ideer og reaktioner til planen. Vi kan ikke få bedre medarbejdere eller ambassadører end dem, der lever derude og vil blive der.”

VestegnSamarbejdet - Talsmand for Vestegnssamarbejdet borgmester Ole Bjørstorp

Kort fortalt: Otte selvstændige kommuner på Vestegnen holder et fælles topmøde for at diskutere infrastruktur, erhvervsliv og en fælles udviklingsstrategi hen over grænserne. Politikere og erhvervsfolk stemmer hver for sig ved topmødets afstemninger om otte forskellige erhvervspolitiske emner.

- Fik I ny viden ud af topmødet?

”Resultaterne var spændende og i nogle tilfælde nye. Topmødet vedtog, at bestyrelsen for Vestegnssamarbejdet ved næste møde skal gå i gang med at etablere en kulturinvesteringsfond, hvor vi hver især i kommunerne og erhvervslivet lægger et pænt beløb. Det var en af overraskelserne. Vi går efter en fond med en vis vægt, i hvert fald ti millioner. Ud over de pejlemærker vi allerede har på egnen – Arken, Filmbyen og Brøndby Stadion – skal der ske noget mere med kulturen. Det var et meget klart signal. Vi fik også meget klart at vide, at der skal gøres mere ved de grønne områder, og at industriområder må fornyes. Det var også interessant at se i afstemningerne, hvor ofte der blev sagt, at vi skal huske ”det sociale” og ikke kun tænke i infrastruktur og beton.”

- Hvordan gør man topmødets uforpligtende og ideologiske resultater så forpligtende, at det kan ses i otte kommuners planstrategier?

”De fleste var positive, men vi skal selvfølgelig tale mere sammen og blive enige om, hvad for eksempel kulturinvesteringsfonden skal foretage sig. Først forsøger vi politikere at skabe en fælles fond, og bagefter spørger vi erhvervslivet, om de vil være med. Hen over sommeren arbejder en række temagrupper med tingene, og så samler vi op igen til efteråret.”

- I lægger op til en fælles udviklingsstrategi og vil fordele forskellige erhvervstyper rundt omkring i de otte kommuner. Kan du få dig selv til at sende en virksomhed med arbejdspladser ind over kommunegrænsen til en af de andre?

”Nej, sådan kan man nok ikke sige det. Der er ikke tale om at flytte eksisterende virksomheder, men om at tiltrække nogle nye og spændende. Vi må have fælles mål for det her, ellers ender det bare i den sædvanlige konkurrence. Vi skal i det hele taget tale meget mere sammen og konkretisere vores ideer. Topmødet var kun en begyndelse.”

- Hvad blev der af den gode gamle planlægningskultur?

”Den eksisterer endnu. Topmødet var en ny idé skudt ind før den almindelige procedure. Vi gjorde det for at sætte lidt skub i tingene og få folk forpligtet. Ellers sker der jo ikke noget. Vores udfordring er ny: I gamle dage postede staten penge ud, det gør den ikke længere. Jeg tror faktisk ikke, vi skal regne med hjælp til den letbane, vi gerne vil have. Den må vi selv sørge for sammen med private investorer. Det er en helt ny måde at tænke på for os. Erhvervslivet vil gerne være med i et offentligt-privat partnerskab, men det skal systematiseres. Det kan ske på nye måder, som vi her har fået illustreret. Vi er otte kommuner, der ikke blev lagt sammen, men i alt har vi en befolkning på 250.000. Det er første gang vi mødes på den måde, og jeg glæder mig til opfølgningen.”

- Hvorfor skulle politikere og erhvervsliv stemme hver for sig?

”For at få præciseret, hvem der stemte hvad. For at se, hvad der skiller og samler os. Men det meste, viste vi nu i forvejen. Vi kender erhvervslivets synspunkter, og de kender vores. Metoden er heldig. Den er ikke brugt så meget i Danmark endnu, men det kan komme. Jeg vil i hvert fald gerne bruge den igen.”

Århus - Rådmand Peter Thyssen, Teknik og Miljø

Kort fortalt: Projektet indeholder mange lag om arbejdet med byudvikling og naturbeskyttelse i det åbne land, men fælles for det hele er at høre borgernes og interessegruppernes mening, tidligere end man plejer, og få dem inddraget i debatter, hvor man ser kommunens udfordringer og dilemmaer lige i øjnene.

- Hvad har I gjort denne gang, som I ikke har gjort før?

”Vi har eksperimenteret med en intensiv borgerinddragelse, før politikerne har været inde over. Vi har spurgt borgerne på alle mulige måder og sat modsatrettede interesser sammen i et dialogforum – landbruget, naturfredningsforeningen, jægerne og botanikerne – hvor de har talt sammen og fundet frem til nogle ting, de kunne være enige om. Alle disse menneskers indspark er blevet bearbejdet af forvaltningen til syv

indsatsområder, som nu er lagt frem i byrådet, hvor politikere, borgere og presse kan diskutere videre på hel normal vis."

- Borgerinddragelsen står stærkt i Århus, men denne proces har været meget lukket, og I har bedt folk om ikke at udtale sig til pressen. Hvorfor?

"Processen har været lukket i forhold til pressen, fordi der jo ikke på dette niveau tages beslutninger. Hvis pressen kobles på så tidligt, risikerer vi, at debatten løber af sporet og al opmærksomheden samler sig om nogle enkelte projekter, som muligvis slet ikke bliver til noget. Meningen er, at der skulle være mulighed for at prøve ideer og holdninger af. Det skulle være en uforpligtende brainstorm."

- Nogle kritikere synes, det er mangel på politisk ledelse, at politikerne ikke deltager i dette tidlige forløb?

"Det er en misforstået kritik, synes jeg. For det første når man længere på den her måde. Det er lige som en gammel tillidsmand, der først bringer arbejdsgiver og arbejdstager sammen i et lukket rum, hvor man kan sige, hvad man vil. Altså før de to parter skal ud og sælge varen til deres bagland og afgrænse hver deres territorium.

For det andet er det samtale, og demokrati er samtale. Forløbet er lidt mere styret, men målet er det samme: at nå frem til et kompromis, man kan leve med. Det behøver ikke i første omgang at være med politikernes deltagelse. De skal nok komme til. Hvornår er lidt mindre væsentligt."

- Jeres ambition er 50.000 nye boliger frem til 2030. Hvordan kan det forenes med seriøst at varetage det åbne lands interesser? Og hvorfor skal de absolut bo i Århus Kommune og ikke i nabokommunerne?

"Folk vil bo i byer. For første gang i historien bor over halvdelen af alle mennesker i byer, og vi vil sikre os, hvis trenden fortsætter, at de, der vil, kan bo godt i og i nærheden af Århus. Det mener vi bedst, man kan tage hensyn til ved at bygge nye byer ude i naturen. Hertil kommer, at nye byer kan etableres uden at gøre vold på de grønne kiler. "

- Kan 50.000 nye boliger undgå at blokere grønne korridorer eller skade naturen på andre måder?

"Det kan jeg ikke love. Der bliver selvfølgelig brugt af det omgivende landsbrugsland, men vi gør det strategisk og prøver at spare plads. Vi fastholder de grønne lunger mellem byområderne, planter ny skov, fortætter byen, bygger i højden, bygger på det forladte havneareal og prøver at undgå, at de nye byer bliver flade parcelhusbyer."

- Det virker som om mange kommuner er trætte af de gamle slåskampe mellem og med de sædvanlige grupper og i stedet prøver at inddrage dem og få noget ud af dem?

"Jeg tror, det er udtryk for, at kommunerne er blevet så store, at politikerne ikke længere kan have deres gang ude i alle hjørner. Derfor er det endnu vigtigere for os at få sikkerhed for, at det vi kommer med, også har en folkelig klangbund. Jeg bor i Viby, men virkeligheden ser helt anderledes ud i Tilst. Vi er blevet så specialiserede, at vi ikke længere har det generelle overblik. Århus er nu så stor, at det kræver en anden form for erfaringsopsamling end den enkelte politiker kan klare ved at færdes rundt omkring i sin kommune."

- Fik I ny viden og vil I bruge metoden igen?

"Det er mit indtryk, at tingene gik op i en højere enhed. Ikke alene viste det sig, at mange interesser var sammenfaldende, men der udviklede sig også en meget frugtbar debat mellem for eksempel landbruget og Dansk Naturfredningsforening. Det her er en ny måde, hvorpå vi kan vi vitalisere beslutningsprocessen. Det har været dræbende før, at folk der har engageret sig i en sag, nærmest er blevet pensionister, før den er nået igennem høringer og udvalg. Her er de med til at skabe tingene fra starten. De kan se, at det, der når frem i byrådet, har de selv leveret ideoplæggene til. Vi får flere mennesker forpligtet i stedet for de professionelle øv-bøv'ere, der sidder og plejer hver sin lille Hassan. Vi får flere fyldere end tappere. Men det kræver disciplin fra vores side, når nu de almindelige høringssvar kommer fra landbruget og Dansk Naturfredningsforening. Så skal vi i forvaltningen ikke sige: "Jamen, hvordan kan I mene det, når I har været med i processen?" Der er ikke nogen, der er fedtet ind i noget her. Det er Teknik og Miljø's bud. Vi har bare fået gode indspark fra dem undervejs."

Jammerbugt Kommune - Borgmester Mogens Gade

Kort fortalt: Man sætter to klassiske "fjender" sammen - i dette tilfælde Danmarks Naturfredningsforening og LandboNord – og ser hvad der sker. Politikere og embedsmænd hører godt efter. Alle er med ude i det åbne land, hvor uafhængige guider viser natur og kultur og lægger op til diskussion om dilemmaer og problemer.

- Hvad er det afgørende nye i det, I har gjort?

"I gamle dage ville forvaltningen havde siddet hver for sig og set på deres del af kommunen. Så ville de lave et oplæg til politikerne, og så ville naturfredningsforeningen og landbruget sidde i hvert sit hjørne og beskyde hinanden. Vi kender det alt for godt. Det nye er, at vi var af sted sammen. I tre hele dage kørte vi rundt i den

nye store kommune sammen. I princippet har alle aktørerne fået den samme viden, og det er altså med til at aflive fordomme om hinanden. Det viste sig jo, at Dansk Naturfredningsforening ikke kun var ude på at beskytte og LandboNord ikke kun ude på at benytte. Vi er faktisk mennesker alle sammen, og vi har nogle fælles interesser, ikke kun modstridende synspunkter. Bagefter bliver det nemmere at møde hinanden og tale sammen, for så har man haft dialogen.

Nogle af vores konklusioner fra det afsluttende seminar er blevet en del af vores officielle planstrategi, som vi sender ud til høring. Naturfredningsforeningen og landbruget skulle gerne kunne genkende en del. Jeg forventer da, at der stadig vil komme høringssvar, men på en bedre måde en før. ”

- Har I fået ny viden?

”Vi fra rådhuset fik en masse ud af det. Fire kommuner er blevet slået sammen, og vi har set dem alle. Alle har lært noget om de nye opgaver, vi står overfor i det åbne land. Vi er alle sammen overraskede over, hvor stor en opgave det er.”

- Hvad har rykket ved dine egne holdninger?

”Jeg har fået bekræftet, at processen var rigtig: Lad os dog starte med at sidde sammen i stedet for hver for sig i hvert sit hjørne. Lad os erhverve viden i fællesskab. Metoden kan bruges i fremtiden, ingen tvivl om det. Den gamle måde at gøre det på var nok for destruktiv og forudsigelig. Kommunen sender noget ud og får en masse destruktive svar. Det er jo aldrig dem, der råber hurra, der skriver ind, men kun de sure. Vi har vendt bøtten om. Meget mere konstruktivt bliver det jo. ”

- Der er vel ting I ikke kan blive enige om?

”Der er det vigtigt, at spillereglerne er helt klare. Dialogen varer til et vist punkt, så har vi i byrådet ansvaret for resten. Aktørerne kender præmisserne, inden vi går i gang. Men da vi sagde farvel til hinanden, sagde jeg, at vi vil fortsætte dialogen og med jævne mellemrum tage tid til sådan en seance.”

- Har processen rykket ved de tre aktørers grundholdninger?

”Jeg tror, der er kommet en vældig gensidig respekt for hinanden. Det har jeg da set i forvaltningen, som er blevet bedre til at arbejde på tværs, men også de to interesseorganisationer har hørt politikernes holdninger og signaler på turene. Kommunen har fået så stor en geografi, at vi skal have en fælles identitet og stolthed. Ikke kun se på problemerne. Vores søndagsture fremover vil da nå ud over de gamle kommunegrænser. Det er så imponerende, hvad vi har af fantastisk, afvekslende og sjælden natur. Det burde alle borgerne have mulighed for.”

Guldborgsund Kommune - Borgmester Kaj Petersen

Kort fortalt: En Galathea-ekspedition lastet med politikere lægger til kaj forskellige steder i den nye kommune og møder grupper af borgere med noget på hjerte.

- Hvad er meningen?

”Vi har gjort noget andet end det sædvanlige, når det gælder borgerinddragelse. Vi plejer at servere et oplæg på et borgermøde og spørge ”hvad siger I så?”, og så er der nogle, der råber højt. Her har vi kontakten ildsjælene på forhånd og sagt: ”Kunne I ikke sammen med en gruppe borgere, I selv finder, komme til os med jeres indspark?” Forskellen er, at borgerne – eller rettere: en kreds af borgere - får lov at komme med deres synspunkter, før vi har besluttet noget. Den største forandring er den tidlige inddragelse. Jeg var med tilbage i 1970'erne, hvor vi også prøvede at lave nogle borgergrupper. Men den gang var det også på grundlag af et oplæg, vi allerede havde lavet. Nu kommer de ind endnu tidligere.”

- Har en ny udvikling fundet sted?

”De har siddet i grupper på 12-14 personer og fundet ud af, at det ikke er alt, man kan blive enige om. Forhåbentlig har det skaffet en forståelse for vores arbejde. Sagt lidt hårdt og brutalt, så har de lært lidt om demokrati – det er altid en god øvelse. Bagefter skal der selvfølgelig holdes et ordinært borgermøde, og da tror jeg, at nogen af dem fra borgergrupperne vil forstå og genkende nogle træk fra diskussionerne. Projektet skaber forståelse for hinandens holdninger til tingene.”

- Kan metoden bruges igen?

”Det er for tidligt at sige på. Man kan ikke opfinde den dybe tallerken en gang til. Her var det på sin plads, fordi vi havde en ny kommune slået sammen af otte gamle, for det giver mere ejerskab at blive involveret. I det hele taget har processen ikke medført en kæmpe forandring eller for eksempel en anden rollefordeling mellem de seks gamle ”hovedstæder”, end vi havde forudset, men den har givet et bedre ejerskab, hvor folk kan sige: ”Det dér har jeg haft indflydelse på.” Det handler om ejerskab som et grundlæggende synspunkt, ikke bare for byrådet, men også for borgerne.

- *Hvad med de almindelige borgere. Mødte de op?*

"Nogle steder var der et pænt fremmøde. Andre steder kom der ikke nogen. Og atter andre steder blev folk involveret i borgergruppernes diskussion. På den nye måde fik vi fat i nogle hundrede mennesker, og vi fik også skabt kontakt mellem de forskellige ildsjæle. Det er alligevel altid den type, der møder op. Du får ikke tavse fru Hansen ude fra kærret med i sådan noget her. Det er jo de faste. Ved borgermøderne er der som regel kun to, som "ikke burde være der". Resten skal være der, fordi de er fra politiske partier og interesseorganisationer. "

- *Kan du leve med det?*

"Jeg har arbejdet med det her i 30 år, og der er sgu gået meget godt. Du kan få folk til at interessere sig for dele af det politiske – når det rammer haven eller havelågen – men ikke for helheden. Det er enormt svært. En ung mor interesserer sig for børneinstitutioner, ikke også for ældrepleje. Når vi skal diskutere et nyt statsfængsel i kommunen, så kommer folk op af stolene. Dér rammer vi havelågen. Med Galthea-ekspeditionen fik vi skabt noget røre og engageret folk, der ellers ville sidde i hvert sit hjørne. Hvad det nøjagtigt har betydet, er svært at sige, men jeg tror, det har rykket en lille smule i folks bevidsthed."